

АНАЛІЗ ОСНОВНИХ ТЕНДЕНЦІЙ РОЗВИТКУ УКРАЇНСЬКОГО ТА СВІТОВОГО СТРАХОВОГО РИНКУ

Аналізуються основні тенденції розвитку українського та світового страхових ринків. Визначено місце страхового ринку України у світовому страховому ринку.

КЛЮЧОВІ СЛОВА: страховий ринок, страхові премії, макроекономічні показники, страхування життя, ризикове страхування, рейтинги, стратегія.

За останні 3—5 років про український страховий ринок пишуть і говорять як про стрімко зростаючий, незважаючи на зміну моделі розвитку української економіки з інвестиційної на споживчо-інвестиційну. Середні темпи зростання ринку впродовж 2002—2007 рр. становлять 47,8 %, обсяг статутних фондів страховиків збільшився, порівняно з 2002 р., у 6,5 рази.

Причини такого зростання різноманітні: по-перше, це прибутковий вид бізнесу і, очевидно, він приваблює інвесторів, особливо в останні роки — іноземних (станом на кінець 2007 р. на страховому ринку України діє 81 компанія з іноземним капіталом¹), по-друге, цей вид економічної діяльності дає змогу оптимізувати оподаткування суб'єктів господарювання (придбані поліси зменшують базу оподаткування). При цьому, усі учасники страхового ринку та їхні клієнти чітко розуміють, що тільки третина страховиків (з 442 зареєстрованих станом на 30.09.2007 р.) активно працює і надає якісні фінансові послуги.

Очевидно й те, що підвищення вимог щодо статутних фондів у 2001 р. та зміни до Закону України «Про оподаткування прибутку підприємств» у частині віднесення до складу валових витрат платника податку витрат зі страхування (5 % валових витрат за звітний податковий період) на страховий ринок України суттєво не вплинуло. Доцільно лише констатувати, що стрімко зросли основні страхові макропоказники (табл. 1).

¹ За даними Держфінпослуг

ОСНОВНІ МАКРОЕКОНОМІЧНІ ПОКАЗНИКИ УКРАЇНИ В 2002—2007 рр.

Показник	2002 р.	2003 р.	2004 р.	2005 р.	2006 р.	2007 р.
ВВП, млн грн	225810,0	267344,0	345943,0	424741,0	537700,0	679500,0
ВВП індекс фізичного обсягу, %	105,2	109,6	112,1	102,6	107,1	106,50
ВВП, млн дол. США	42 392,9	50 133,0	65 036,7	82 881,1	106475,2	133759,8
ВВП, млн євро	44 891,8	44 376,9	52 341,1	66 470,7	84 852,2	90 600,0
Страхові премії, млн грн	4 442,1	9 135,2	19 431,3	12 826,1	13 830,2	16 662,7
Темпи зростання +/- зменшення —, %	46,6	105,6	112,7	— 34,0	7,8	20,5
Страхові премії, млн дол. США	568,9	1 713,1	3 653,0	2 502,8	2 738,7	3 280,1
Страхові премії, млн євро	602,5	1 516,4	2 939,9	2 007,2	2 182,5	2 221,7
Страхові премії до ВВП, %	2,0	3,4	5,6	3,0	2,6	2,5
Страхові премії на душу населення, грн	92,5	191,8	411,0	273,3	296,5	359,3
Страхові премії на душу населення, дол. США	11,9	36,0	77,3	53,3	58,7	70,7
Страхові премії на душу населення, євро.	12,6	31,8	62,2	42,8	46,8	47,9

Так, страхові внески у відсотках до ВВП щороку коливаються і в 2007 р. становили 2,6 % (у 2002 р. — 2 %). Причиною такого коливання є стабільне зростання, починаючи з 2000 р., обсягів ВВП та, відповідно, зменшення страхових премій у 2005 р. (внесені зміни до Закону України «Про оподаткування прибутку підприємств»). Щодо страхових премій на душу населення, то вони збільшуються і в 2006 р. складають 58,7 дол. США, у 2007 р. — 70,7 дол. США. Очевидно, такі значення основних макропоказників є нижчими середньосвітових майже в 3 рази. За даними компанії Swiss Re, страхові внески у відсотках до ВВП у світі складають 7,52 %, а страхові премії на душу населення — 554,8 дол. США.

Світова статистика наведена лише за 2006 р., але її тенденції майже незмінні в останні 3—5 роки. Країни, що розвиваються, показують стрімкі темпи розвитку своїх національних ринків, індустріально розвинені — помірні. Так, світові страхові внески в 2006 р. становили 3 723 млрд дол. США, з них 2 209 млрд дол. — по страхуванню життя, 1514 млрд дол. США — по ризиковому страхуванню. Темп приросту світових страхових премій становлять 5,0 % (з урахування інфляції 1,0 %), по страхових преміях зі страхування життя — 7,7 % і з ризикового страхування — 1,5 % (табл. 2). Прибутковість страхування у 2006 р., порівняно з 2005 р. покращилася у страхуванні життя, а також у ризиковому страхуванні. Макроекономічне світове середовище протягом 2006 р. було охарактеризовано твердим економічним ростом і в більшості географічних областей спостерігалась помірна інфляція, підвищуючи все ще низькі процентні ставки на фондових біржах на цінні папери.

Таблиця 2

**ЗРОСТАННЯ СВІТОВИХ СТРАХОВИХ ПРЕМІЙ
У 2006 р. ПОРІВНЯНО З 2005 р., %**

Показник	Страхування життя	Ризикове страхування
Індустріально розвинені країни	6,6	0,6
Країни, що розвиваються	21,1	10,8

Макроекономічні індикатори розвитку світового ринку. Світовий номінальний ВВП у 2006 р. збільшився на 3,9 %, у реальному обсязі — на 2,0 %, і становив 48 342 млрд дол. США (у

2005 р. — 3,4 %), що в основному пов'язано із прискореним розвитком більшості країн світу. Цей глобальний темп приросту був вище середнього за 10 попередніх років (3,0 %).

В індустріально розвинених економічних системах у 2006 р. середній темп приросту ВВП становив 3 %. У Сполучених Штатах реальний валовий внутрішній продукт підвищився на 3,3 %, але в третьому та четвертому кварталах 2006 року його ріст становив у середньому тільки 2,4 % за рахунок зменшення продажу житла та транспортних засобів. Економічний ріст у Західній Європі сягнув 2,8 % за рахунок підтримки внутрішнього попиту, який підвищується, збільшуючи ділову активність і поліпшуючи умови на ринку праці. ВВП японської економіки зріс на 2,2 %. На ринках, що розвиваються, середній приріст ВВП становив 6,9 %. Це було обумовлено великим внутрішнім попитом і все ще високими товарними цінами. Інші країни світу показали також здоровий приріст ВВП, у межах від 5,1 % — у Латинській Америці до 6 % — у Центральній і Східній Європі.

У 2006 р. світовий обсяг страхових премій зріс на 5 % у реальному обчисленні, і на 2,9 % за рік — з урахуванням інфляційних процесів. Ринок страхування життя й ризикове страхування зросли в реальному обчисленні на 7,7 % та 1,5 % відповідно. У 2006 р. глобальний преміальний дохід становив 3723 млрд дол. США. Частка страхування життя в структурі страхових премій становила 59 % (або 2209 млрд дол. США), у 2005 р. — 58 %. Прискорений темп розвитку страхування таких країн, як Гонконг, Сінгапур, Тайвань і Південна Корея, додав 5 процентних пунктів, порівняно з 2005 р., до структури страхового ринку індустріально розвинених країн. Так, у світовому обсязі страхових премій 91,05 % приходить на премії індустріально розвинених країн. Зростання частки страхування життя на Західному, Центальному й Східноєвропейському ринках допомогло Європі одержати 1 % частки на глобальному ринку, у той же час, як Америка й Азія втратили 0,5 % і 0,7 % відповідно. За територіальним поділом найбільшу питому вагу у світових преміях займають страхові премії Європи (39,88 %) та Америки (35,71 %). Інші ринки займають значно меншу частку: Азія — 21,51 %, Африка — 1,33 %, Океанія — 1,57 %.

За рейтингом страхової групи Swiss Re Україна у 2006 р. посідає сорок сьоме місце у світі (у 2005 р. — сорок п'яте, у 2004 р. — сорок друге) за зібраними страховими преміями (за часткою страхових премій у світовому ринку), а також за відношенням страхових премій до ВВП та премій на душу насе-

лення. Страховий ринок України займає 0,07 % світового страхового ринку, за ризиковими видами страхування — близько 0,17 % від світового, а зі страхування життя — 0,004 %.

Вітчизняний ринок можна віднести до ринків, що розвиваються, із ВВП на душу населення менше 6000 дол. США. Причому існує досить чітка залежність середньодушового доходу на особу в країні від розвитку страхового ринку: країни із ВВП на душу населення понад 24 000 дол. США відносяться до країн із високорозвиненим страховим ринком, зокрема, Австрія, Німеччина, Франція, Бельгія США, Японія, Швейцарія (рис. 1).

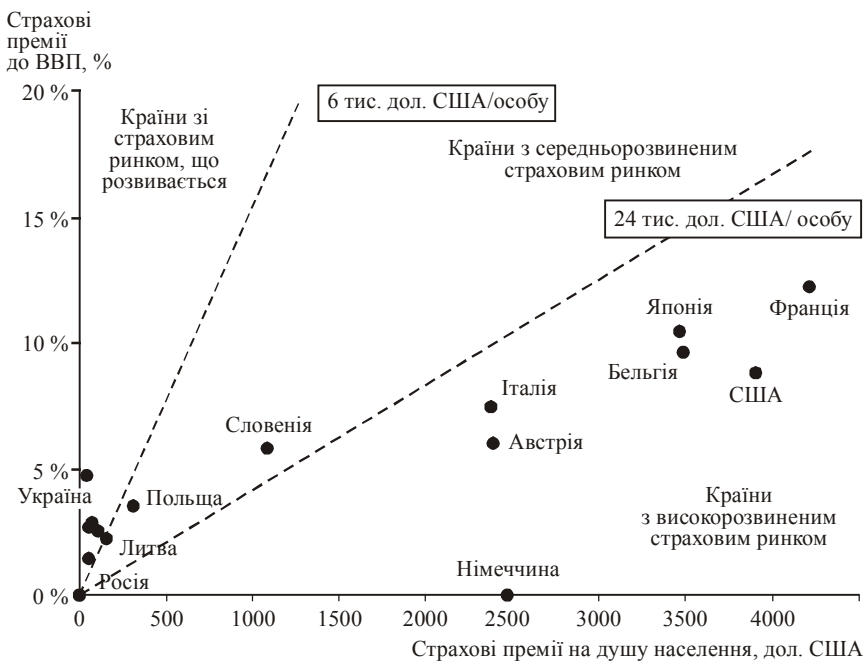

Рис. 1. Макроекономічні індикатори розвитку страхових ринків країн світу у 2006 р.²

Україна попадає в сегмент страхових ринків, які розвиваються. Поряд з Україною знаходяться такі країни, як Болгарія, Литва, Росія та ін.

² Джерело: Розрахунки за даними Міжнародного страхового інституту, Swiss Re, Світового банку.

Уряд кожної країни зацікавлений у розвитку страхового бізнесу, що пов'язано не тільки з виконанням соціальних функцій, які притаманні страхуванню взагалі, але й суто економічних — збільшенням внеску у ВВП страхових організацій, зі зменшенням грошової маси в готівковому обігу, інвестиційною спрямованістю страхових інституцій, забезпеченням економічної безпеки суб'єктів господарювання від потенційних виробничих ризиків, катаклізмів природного, екологічного та техногенного характеру.

У структурі споживчого попиту України послуги займають 22,5 % і у ВВП держави на фінансове посередництво, до якого відносять страхування, припадає до 2,6 % доходів.

Узагальнюючи приведений аналіз, можна зробити висновок, що в сучасній економіці страхування є важливим і необхідним інструментом, що забезпечує економічну стабільність і безпеку, розвиток підприємництва, ефективний захист від численних природних, техногенних та інших ризиків, реалізацію державної соціальної політики, і що в Україні ці функції страховий ринок в повній мірі не виконує.

Подальший розвиток страхування в Україні вимагає уточнення його ролі у вирішенні соціально-економічних завдань держави.

Враховуючи загальнодержавну значимість розвитку страхової галузі доцільно розробити та реалізувати стратегію середньо- та довгострокового розвитку страхового ринку в Україні на 2009—2015 рр. При цьому, з метою забезпечення сталої динаміки розвитку ринку цей процес має бути узгоджений з процесами в усіх інших сферах життєдіяльності суспільства, тобто бути складовою загальної стратегії соціально-економічного розвитку України.